

Відгук

офіційного опонента доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри історії України та правознавства Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка Ільницького Василя Івановича на дисертаційну роботу Андрія Сергійовича Подлужного на тему «Підприємства Дніпровського промислового комплексу як продуценти історичних джерел (1927 – 1991 рр.)», подану до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді Запорізького національного університету на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія»

Відкриття доступу до архівних установ та раніше засекречених фондів дає змогу вченим розкривати цілком недосліджені або ж суттєво доповнювати раніше маловивчені питання. Навіть теми, які на перший погляд вважали дослідженими, із появою нових, невідомих матеріалів можуть зазнати суттєвих доповнень. Саме до такої тематики і належить дослідження А. Подлужного. Важливість вивчення проблеми індустріалізації південно-східного регіону України визначається цілою низкою чинників: по-перше, відсутністю комплексних джерелознавчих праць із діяльності індустріальних об'єктів, попри наявність потужних документальних збірок, сформованих за роки діяльності; по-друге, необхідністю розкриття особливостей формування генеральної джерельної бази щодо відповідної теми; по-третє, необхідністю формування політики пам'яті в Україні щодо геноцидної політики радянської адміністрації у 1920–1930-х рр.; по-п'яте, в умовах російсько-української війни (цілеспрямовані руйнування російським агресором матеріального та культурного ресурсу) актуальності набуває питання збереження культурних надбань, формування відповідних реєстрів та копій. Автор наголошує і на розумінні контрверсійності наукового осмислення історії робітництва запорізьких промислових підприємств через надмірну ідеологізацію, притаманну радянській добі.

Уважаємо, що здобувач сформулював актуальну наукову проблему, яку поставив у центр своїх інтелектуальних зусиль та обґрунтував необхідність її системного опрацювання.

У «Вступі» (с. 17–23) автор відповідно визначив загальнообов'язкові атрибути дослідження: актуальність, об'єкт, предмет, географічні та хронологічні межі, мету і завдання, наукову новизну дослідження, практичне значення отриманих результатів, особистий внесок автора, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами та інші. Основні результати дослідження апробовані на десяти наукових заходах міжнародного, всеукраїнського, регіонального рівнів та у 8 публікаціях – п'яти статтях у наукових фахових виданнях України (дві у співавторстві), трьох публікаціях апробаційного характеру.

Дисертаційну роботу безпосередньо виконано у рамках наукової роботи кафедри джерелознавчих студій та суспільних комунікацій Запорізького національного університету: «Джерела з історії Степової України XVIII – початку XXI ст.» (номер державної реєстрації 0118U000381).

Вивчаючи стан опрацьованості теми (розділ 1. Науковий стан, джерела та методологічні засади дослідження проблеми (с. 24–51), А. Подлужний показав нерівномірність розробки досліджуваної проблеми, відсутність спеціальних праць, у яких би всесторонньо розглядалася діяльність колективів і адміністрації підприємств Дніпровського промислового комплексу як фондоутворювачів архівних, музейних фондів і колекцій та генераторів історичних джерел. У параграфі 1.1. Стан наукової розробки та джерела проблеми (с. 24–44), автор проаналізував та виділив чотири групи історіографічних праць, перша – роботи, в яких було здійснено опис і аналіз загальної ситуації будівництва, розвитку та відновлення промислових підприємств Дніпровського промислового комплексу в контексті вивчення соціально-економічної та політичної історії запорізького краю за радянської доби (А. Беляков, Л. Гурелич, Я. Дашевський, Є. Складенко, М. Рубін, І. Ібатулін, І. Каменецький, В. Юрезанський, Ф. Логінов, С. Лейбензон, І. Лопач, Л. Юпко, М. Ятко, П. Омеляненко, В. Репін, І. Веретельник, М. Терещенко та О. Щукін, О. Ганжа, М. Вульфівич та Ю. Рильський, М. Ятко, Ф. Турченко та ін.). При цьому А. Подлужний наголошує, що праці першої групи важливі з огляду на розкриття у них функціонування промислових підприємств як фондоутворювачів (із показом проблематики фондів, втрачених під час війни і т. п.); друга – дослідження, присвячені висвітленню формування промислових підприємств фондів заводських і державних архівів, створенню й розвитку мережі заводських музеїв та комплектування фондів державних краєзнавчих музеїв за рахунок надходжень від промислових підприємств м. Запоріжжя (підготовлені у площині музеєзнавства (С. Овсянникова, З. Огризко, А. Василенко, Ю. Дворська, Ю. Рильський, Г. Сало та ін.), а також архівістики (Г. Лисенко, В. Глушко, Д. Денисенко, В. Бондаренко та ін.); третя – студії, які дають ключ для розуміння глобальних і локальних історичних контекстів, а також допомагають з'ясуванню інформаційного потенціалу історичних джерел, які продукувалися промисловими підприємствами, згідно з тематичними напрямками та спеціальними галузями історичного знання: а) сфера соціальної історії, зокрема, «трудові відносини» пересічної людини-працівника із промислових підприємств у тоталітарній державі (Л. Кондратенко, В. Баран, М. Лобода, В. Ткаченко, Ю. Каганов та ін.); б) сюжети з історії соціальних груп й індивідуумів на промислових підприємствах крізь призму просопографії та біографістики (М. Джилас, М. Восленський, Джеральда М. Істер, М. Дорошко, М. Фролов, В. Крупина, В. Буренков та ін.); в) площина гендерної історії в колективах Дніпровського промислового комплексу (Кетрін МакКінон, Венді Голдман, О. Стяжкіна, М. Смольницька, О. Кісь, Н. Лебіна та ін.); г) окремі жанри візуалізації працівників промислових підприємств (В. Дмитрюк, А. Зинін та ін.). У такий спосіб здобувач зумів зібрати й проаналізувати переважну більшість робіт із досліджуваної теми. При цьому дисертант встановив відсутність комплексних історико-джерелознавчих праць із соціальної, економічної та політичної історії робітників промислових підприємств м. Запоріжжя. Проведена робота дала А. Подлужному підставу зробити висновок, що впродовж ХХ – початку ХХІ століття науковці із різних країн створили достатню кількість праць у різних

галузях гуманітаристики, які уможливлюють створення цілісної аналітико-синтетичної праці.

У цьому ж підрозділі автор цілком слушно ставить завдання виявити, описати та класифікувати не самі джерела, які з'явилися у процесі діяльності підприємств м. Запоріжжя, а ті, які допоможуть зрозуміти умови та обставин їх творення. Переважна більшість писемних джерел – законодавча, службово-організаційна та розпорядча документація. Проведене ґрунтовне опрацювання зібраного джерельного матеріалу дало змогу А. Подлужному запропонувати власну класифікацію: 1) законодавчі та нормативно-правові акти партійних і радянських органів УРСР/СРСР (закони, накази, резолюції, постанови ЦК КП(б)У та ВКП(б), РНК УРСР / СРСР, з'їздів, конференцій, рішення місцевих партійних органів, відомчі накази та інструкції); 2) службово-організаційна та розпорядча документація, представлена постановами вищих керівних органів (партійних і державних); 3) тематичні археографічні публікації документальних джерел з історії Дніпровського промислового комплексу; 4) публікації усних історій мешканців запорізького краю; 5) довідково-інформаційні видання та музеографічні публікації; 6) періодична преса запорізького краю (використано матеріали 13 заводських багатотиражних газет та окремих обласних і міських газет). Значна частина документів уперше введена дисертантом до наукового обігу. Зокрема, опрацюванню підлягали фонди Відомчого архіву ПАТ «Дніпроспецсталь», Відомчого архіву ВАТ «Запоріжсталь», Державного архіву Запорізької області, Відомчого архіву Запорізького обласного краєзнавчого музею ім. Я. П. Новицького (ВА ЗОКМ), Музею історії ПАТ «Дніпроспецсталь», Музею історії ВАТ «Запоріжсталь», Національного заповідника «Хортиця», Рукописного відділу Запорізького відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, Центрального державного науково-технічного архіву України, Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України в м. Київ, Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г. С. Пшеничного. Наголосимо і на широкому огляді тогочасної преси («Дніпробуд», «Дніпровський алюміній», «Дніпровський металург», «Дніпробудівець», «За алюміній»).

Розкриттю методологічного інструментарію присвячено окремий параграф 1.2. Методи та методологія дослідження (с. 45–51). У ньому здобувач для досягнення мети та виконання визначених завдань, вивчивши досвід вітчизняних і зарубіжних учених, залучив низку методологічних принципів і методів наукового пізнання. Зокрема, використав принципи об'єктивності, багатофакторності, історизму. При підготовці роботи застосовувалися загальнонаукові (формальної логіки, послідовно-хронологічний, класифікації, абстрагування, аналізу і синтезу); загальноісторичні (історико-порівняльний, історико-типологічний та історико-генетичний); історико-джерелознавчі (евристичний, текстологічного аналізу, біографічно-просопографічного підходу) методи. Правильний вибір дослідницького інструментарію, безумовно, дав змогу А. С. Подлужному дослідити рух документаційних потоків, фактори, які вплинули на хід наратогенезу, обставини появи зображень і артефактів (речових джерел), а також специфіку утворення архівних і музейних фондів

відповідними фондоутворювачами, провести класифікацію генеральної джерельної бази, створеної промисловими підприємствами запорізького краю (1927–1991), визначити та посилити інформативні можливості актуалізованих джерел різної видової належності. Загалом зібраний історіографічний та джерельний матеріал при залученому методологічному інструментарію дають змогу виконати усі поставлені завдання.

У другому розділі «**Особливості продукування історичних джерел промисловими підприємствами ДПК**» (с. 52–136), який складається із трьох підрозділів (2.1. Продукування документальних і наративних джерел (с. 53–76), 2.2. Періодична преса: функції, тематика, інформативність (с. 76–107), 2.3. Формування комплексу зображальних джерел (с. 108–136), дисертант відтворює соціо-культурні умови та механізми виникнення, функціонування різних типів і видів джерел у досліджуваній період.

Цілком закономірно здобувач задля розуміння руху документопотоків та їх подальшого фондування визначає підпорядкованість цих суб'єктів, їхню взаємодію як за вертикалями, так і згідно з горизонталями. Так, здобувач, характеризуючи документальні джерела, виділяє основні ознаки їхньої функціональності, документаційна діяльність кожного з промислових підприємств ґрунтується на: 1) документах, що становлять правову базу діяльності організації, нормативно-правові акти органів виконавчої влади, органів влади та управління; 2) організаційно-правовій документації – статут, правила внутрішнього розпорядку, посадові інструкції тощо; 3) розпорядчій документації – накази, вказівки, розпорядження керівництва, рішення колегіальних органів тощо; 4) службовому листуванні – листи, телеграми; 5) документах, що стосуються особового складу. За тематичною ознакою всі документи, випродуковані промисловими підприємствами Дніпровського промислового комплексу автор поділяє на чотири тематичні частини: документи технічного характеру, документи економічного напрямку, документи соціального характеру, документи загальних відділів (канцелярій) підприємств (с. 57).

Погоджуємося із висновком автора, що корпус джерел з історії промислових підприємств Дніпровського промислового комплексу не відрізняється різноманітністю і багатством інформації для досліджень соціальної історії та повсякдення їх працівників. У них домінує інформація економічного й технічного характеру. Дещо меншою мірою представлені дані соціального характеру (с. 61).

Відзначимо і підготовлену таблицю № 1 «Ступінь інформативності фондів місцевих архівів для досліджень з соціальної історії робітників промислових підприємств Дніпровського промислового комплексу», яка суттєво доповнює текст роботи (с. 61–64).

Відповідно до видової належності та функціонального призначення увесь джерельний масив автор згрупував у 1) статuti промислових підприємств; 2) накази та циркуляри вищих керівних установ; 3) накази та розпорядження по промислових підприємствах ДПК з основної діяльності; 4) плани економічного і соціального розвитку, заходів зі збільшення виробництва, поліпшення якості, зниження собівартості продукції промислових підприємств металургійної

галузі; 5) протоколи загальних зборів, економічних рад, бюро економічного аналізу, технічних, виробничих нарад; 6) службове листування; 7) документи (звіти, відомості, листування); 8) контракти, договори, звіти про міжнародне економічне співробітництво; 9) штатні розписи, кошториси, фінансові плани, річні бухгалтерські звіти, акти ревізій фінансово-господарської діяльності; 10) документи заводських профспілкових комітетів (с. 64–65).

Важливе значення, на думку здобувача, має «кадрова» документація, яка дає змогу почерпнути інформацію про історію людей, а не лише виробничих процесів (с. 65). При цьому він виділяє та характеризує інформативний потенціал особових справ, які велися для обліку кадрів на підприємствах, в установах і організаціях (с. 67).

Виокремлює і групу наративних джерел, які походили від конкретної людини (чи групи) та містять велику кількість відомостей про життя у певну історичну епоху, також були важливою (хоча й далеко не головною) складовою продукування історичних джерел промислових підприємств Дніпровського промислового комплексу за радянської доби історії України (біографії, мемуари, епістолярій).

Закономірним є вивчення періодичної преси як засобу масової інформації, агітації і пропаганди. Автор встановив, що у тогочасній періодиці переважали тексти інформаційного та публіцистичного жанрів, частина змісту кожного випуску була передруком із центральних газет, повідомленнями про розпорядження уряду і партії, показ процесу виконання плану, соціалістичних змагань, критика та розкриття причин відставання і т. д.

Зупиняється А. Подлужний і на характеристиці фотодокументів. Зокрема поділяє фотознімки документальні, художні та наукові. Крім того, з'ясовує особливості продукування промислових підприємств Дніпровського промислового комплексу саме документальних фотографій (с. 108). Не оминув дисертант увагою і такий важливий пласт джерел, як кінодокументи. Вважаємо, що він зумів їх досить детально описати й проаналізувати. Ще одним видом комплексу зображальних джерел є живопис і графіка, які автор також ретельно вивчає.

Проблемі характеристики та аналізу інформаційного потенціалу історичних джерел здобувач присвятив **третій розділ роботи «Основні зібрання історичних джерел»** (с. 137–159), до якого увійшли два параграфи (3.1. Архівні установи та музейні заклади України (с. 137–151), 3.2. Приватні зібрання громадян (с. 151–159).

Дослідник класифікує та розкриває особливості 53 архівних фондів, колекцій та експозицій 12 архівних, музейних і бібліотечних установ України. Зокрема, матеріали (за 1927–1991 рр.) Державного архіву Запорізької області, Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г. С. Пшеничного і Центрального державного науково-технічного архіву України (м. Харків), відомчих архівів заводів «Запоріжсталь» і «Дніпроспецсталь» та Запорізького обласного краєзнавчого музею, музеїв: Національного заповідника «Хортиця», «Запоріжсталі», «Дніпроспецсталі», рукописного відділу Запорізького відділення Інституту української археографії та джерелознавства

ім. М. С. Грушевського НАНУ. При цьому дисертант свідомий, що історичні джерела містяться не тільки в архівних і музейних установах. Ще одним місцем їхнього збереження є приватні збірки (1) акумульовані самими власниками впродовж життя; 2) похідні від інших контрагентів (с. 151). За видовою класифікацією їх відносимо до 1) речових, 2) писемних, 3) зображальних. Наголошує автор і на впливі тогочасних ідеологічних вимог на формування приватних архівних збірок (с. 159).

У тексті роботи присутня навіть певна самокритичність і розуміння недосліджених аспектів. Так, автор вважає, що дисертаційна робота в евристичному плані могла бути повнішою через вивчення потенціалу колишніх центральних архівів СРСР, однак сьогодні вони зберігаються у РФ. Через збройну агресію Росії проти України, здобувач не мав змоги працювати у відповідних архівних установах держави-агресора (с. 146–147).

Останній, **четвертий розділ «Інформативний потенціал історичних джерел»** (с. 160–206), який складається із чотирьох підрозділів (4.1. Соціальна історія працівників: людина vs система (с. 162–172), 4.2. Просопографія та біографістика: управлінська, технічна та культурна еліта заводських колективів (с. 173–191), 4.3. Гендерна історія: гарасмент на виробництві (с. 192–197), 4.4. Історична фотопортретистика: персони, маргіналії, інскрипти (с. 198–206)), присвячений розкриттю інформаційного потенціалу основних груп історичних джерел (писемних, зображальних).

Автор на основі проаналізованого матеріалу показує важкі умови праці та побуту, фактично кабальну залежність як наслідок спроби вийти із неї і, відповідно, конфліктні ситуації у взаємовідносинах простих робітників із керівництвом. Аргументовано доводить, що з початку 1940-х рр. і до другої половини 1950-х рр. у СРСР і в промисловості було обмежене, а потім і суттєво згорнуте використання вільнонайманої праці, а робітники були позбавлені елементарних трудових прав і перетворилися на залежний прошарок населення. У продовження свого твердження пише, що відновлення «Запоріжсталі», яка існувала в радянській парадигмі виробничих відносин, відбувалось значною мірою за рахунок примусової праці різних категорій населення (с. 173).

Дослідник реконструює механізми формування та управління соціальними структурами робітничого класу з боку держави, стратегії кар'єрного й особистісного зростання представників управлінського прошарку заводчан, міжособові стосунки тощо. Проаналізована документація особових справ керівників Дніпровського промислового комплексу, з використанням методів просопографії та біографістики, уможливила створити узагальнений портрет цієї мікрогрупи. Зокрема автор підкреслює, що важливими критеріями підбору на вищі посади були не тільки професійна придатність, освітній ценз, але й соціальне походження, членство в КПРС та відданість режиму. У випадках із окремими директорами запорізьких заводів останні фактори превалювали. Водночас злам патріархальних відносин, за радянської доби, відбувався складно, особливо в гендерній сфері. Вивчення матеріалів промислових підприємств м. Запоріжжя повоєнних років дали змогу здобувачеві виявити, що жінки-робітниці на виробництві часто ставали об'єктом сексуальних домагань з боку колег-чоловіків. (с. 6–7).

А. С. Подлужний на основі аналізу фотопортретів також показує багатогранність відносин у трудових колективах радянської доби та початок процесу соціального розшарування серед заводчан, із постановом партійно-номенклатурної управлінської верхівки, яка, бодай і не офіційно, розподіляла співробітників на вищу і нижчу категорії, брала під контроль умовно неблагонадійні групи, причому робила це за етнічною ознакою (с. 206).

Висновки (с. 207–212), зроблені в дисертації, містять обґрунтовані результати, які повністю розкривають обрані дослідницькі завдання, базуються на результатах одноосібних досліджень дисертанта.

Теоретичні напрацювання здобувача мають і можливості їхнього широкого практичного застосування. По-перше, при написанні підручників, навчально-методичних посібників і спеціальних праць (статей, монографій) з джерелознавства та історії України ХХ ст. По-друге, апробований дослідницький інструментарій є методологічною основою для проведення аналогічних розвідок джерелознавчого характеру серед особових фондів і зібрань інших подібних продуцентів – адміністративних установ, закладів освіти, громадських організацій тощо. По-третє, матеріали роботи можуть бути застосовані в процесі експозиційно-виставкової, видавничо-інформаційної та екскурсійної діяльності музеїв, бібліотек, туристичних фірм, які займаються популяризацією історії індустріального запорізького регіону.

Відзначимо й те, що автор провів відповідну класифікацію опрацьованого історіографічного та джерельного матеріалу («Список використаних джерел і літератури» (2005 позицій) (с. 213–390), виокремивши джерела (а) неопубліковані матеріали; б) опубліковані матеріали; в) періодику) та літературу.

У праці подано додатки (с. 391–409), які мають не формальний характер, а є суттєвим доповненням основного тексту. Зокрема, до них увійшли «Схема проходження документопотоків у діловодстві промислових підприємств ДТК у 1940–1980-х рр.» (додаток 1); фільм «Сталь і троянди» кіностудії заводу ДСС (1963–1964 рр.)» (додаток 4); «Розкадровка робочих матеріалів фільму «Сталь і троянди», із зазначенням тематичних блоків» (додаток 5); «Паспорт архівного підрозділу заводу ДСС» (додаток 10); «Директори заводу ЗС» (додаток 11); «Типажі працівниць заводу ЗС (1940–50-і роки)» (додаток 12); «Працівники заводу ЗС (мілітарні типажі) (2 пол. 1940-х – 1 пол. 1950-х років)» (додаток 13); «Працівники заводу ЗС («цивільні» типажі) (кін. 1950-х – 1960-і рр.)» (додаток 14) тощо.

Водночас відзначаючи безсумнівні здобутки А. С. Подлужного в опрацюванні обраної теми, мусимо висловити деякі зауваження і рекомендації.

1. Важливим і необхідним для такого типу кваліфікаційних робіт є вибір термінологічного апарату та пояснення їхнього змісту, задля чіткого використання і розуміння таких термінів. Зокрема, здобувач розкриває поняття «промислове підприємство». Вважаємо, що у параграф 1.2 доцільно перенести, наприклад, авторське визначення терміна «писемне джерело» (автор подає його на с. 53), «газета» (с. 76), «фотодокумент» (с. 108) та ін.

2. Важливим доповнення роботи стали б загальні висновки у розділі 2, 3, 4.

3. У роботі трапляються русизми та не зовсім коректні визначення. Наприклад, «Специфічною рисою цих книжок є те, що вони, здебільшого, осідали виключно в приватних архівах робітників, оскільки після звільнення чи виходу на пенсію завжди віддавалися на руки володарю» (с. 69); «Уділялася увага й культурі оформлення бібліографії та цитувань» (с. 96); «... ще й у 1980 р. на ДАЗ відбувався смотр стінгазет цехів і дільниць» (с. 106); «Підсумки смотру оголошувалися на День преси ...» (с. 107); «Оскільки радянська влада весь час свого існування невпинно декларувала те, що головною її забутою є піклування про трудящих...» (с. 117); «Людська психіка має низку особливостей, які впливають сприйняття нами звукової інформації» (с. 121); «Тут ми відзначимо наш власний внесок, який полягає участі в прийомці матеріалів та їх подальшому угрупованні для описування та фондування (лютий-червень 2019 р.)» (с. 140–141); «Наприклад, документи про вербівлю робітників по території всієї тодішньої УСРР для роботи на заводі ЗС, який щойно запускав своє виробництво (1932)» (с. 146).

4. У своїй праці автор пише факти репресій щодо працівників промислових підприємств Дніпровського промислового комплексу (с. 163, 164–165 та ін.). Саме тому вважаємо, що А. Подлужному у майбутньому варто охарактеризувати ще й документи репресивно-каральних органів, які головно зберігаються у Галузевому державному архіві Служби безпеки України, Галузевому державному архіві Служби безпеки України у Запорізькій області, Галузевому державному архіві Міністерства внутрішніх справ у Запорізькій області. Наприклад, ГДА СБУ фонд 1, *спр.* 885. 183 арк. «Справа оперативного листування з органами УМДБ-УКДБ при РМ УРСР по Запорізькій області стосовно заводу № 337 (том 8) (1952–1958)»; *спр.* 887. 321 арк. «Справа оперативного листування з органами УМДБ-УКДБ при РМ УРСР по Запорізькій області стосовно заводу № 478 (том 18) (1954–1958)»; *спр.* 1363. 90 арк. «КНС по заводу дорожніх машин у м. Бердянськ Запорізької області» (1955–1960); *спр.* 1507. 41 арк. «КНС за оперативною діяльністю УКДБ при РМ УРСР по Запорізькій області по лінії молоді та інтелігенції» (1962–1963)» та ін.

5. Довідкову інформацію для пошуку інформації про репресованих працівників можна почерпнути і з багатотомного видання «Реабілітовані історією (Запорізька область)» («Реабілітовані історією (Запорізька область): Науково-документальне видання. Запоріжжя: Дніпровський металург, 2004. Кн. 1. 584 с.; 2006. Кн. 2. 774 с.; 2006. Кн. 3. 720 с.; 2008. Кн. 4. 701 с.; 2010. Кн. 5. 524 с.; 2013. Кн. 6. 484 с.).

6. У роботі наявні дрібні граматичні помилки текстового набору (с. 19, 54, 85, 122, 157, 161).

Проте висловлені зауваження та побажання не ставлять під сумнів отримані наукові результати і можуть бути враховані в подальшій дослідницькій роботі дисертанта.

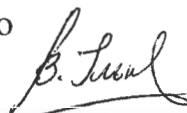
Скруппульозне вивчення рецензованого тексту дає підставу стверджувати, що дисертаційне дослідження А. С. Подлужного є самостійною та завершеною науковою роботою, яка виконана на належному рівні з використанням сучасних дослідницьких методів.

Дисертація Андрія Сергійовича Подлужного на тему «Підприємства Дніпровського промислового комплексу як продуценти історичних джерел (1927–1991 рр.)» за структурою, змістом, новизною, практичним значенням, обґрунтованістю наукових положень і висновків відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами від 21 березня 2022 р. № 341), а її автор Андрій Сергійович Подлужний заслуговує присудження йому ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

Офіційний опонент:

доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри історії України та правознавства
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

Василь ІЛЬНИЦЬКИЙ

